Eugenijus Jovaiša

LAUKSVYDŲ (KAUNO RAJ.) SENKAPIO TYRINĖJIMAI 1978 IR 1979 METAIS

VVPI TSRS istorijos katedra tyrinėjo Lauksvydų senkapį, esantį 5 km į ŠR nuo Nemuno ir Dubysos santakos, seniai žinomą archeologams. Dar 1911 m. Lauksvydų kaimo gyventojas J. Rimkus (1869-1941 m.), kasdamas duobę gyvenamojo namo pamatams, aršino (0,71 m) gylyje rado žmogaus griaučius. Prie jų įkapių nebuvo, tačiau už 0,5 m surado žmogaus kaulą ir prie jo 2 žalvarines apyrankes, geležinį įmovinį kirvį ir du žalvarinius papuošalus. Žinia apie Lauksvydų senienas pasiekė Tadą Daugirdą. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį statomo namo P ir R pusėse jis atidengė 14 III-IV a. mirusiųjų griaučius. Įvairūs įvykiai sutrukdė tyrinėtojui paskelbti kasinėjimų medžiagą. Kauno muziejuje liko surinkti dirbiniai, o VVU bibliotekos Rankraščių skyriuje - nebaigtas rašyti dienoraštis.

Dienoraštyje pateikta kapinyno situacijos planas, perkasų su pažymėtais kapais planas ir kapų 1, 2, 3 piešiniai bei aprašomoji medžiaga neleidžia susidaryti pilno laidosenos vaizdo. Galima konstatuoti, kad T. Daugirdo tyrinėtuose kapuose mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis, įvairiai sudėtomis rankomis. Išsiskiria tik kapas Nr. 10, kuriame mirusysis buvęs palaidotas ant dešiniojo šono, vadinamojoje "miego" pozoje. Tirtųjų kapų tarpe buvo ir dvigubų kapų (2, 3). Sunkiau nustatyti ginklų ir darbo įrankių padėtį kapuose. Tik iš kapo Nr. 2 plano matyti, kad ietigaliai gulėjo galvūgalyje, o įmovinis kirvis kojū-

galyje (pažymėtina, jog kirvis rastas vertikaliai įsmeigtas į kapo duobės dugną).

Praėjo nemažas laiko tarpas nuo pirmųjų kasinėjimų, pasikeitė senkapio vaizdas. 1911 m. statytas namas tapo ūkiniu pastatu, pastatyti nauji gyvenamieji ir ūkiniai pastatai. Besiplečiantys darbai senkapio teritorijoje reikalavo baigti šio paminklo tyrinėjimus.

1978 m. ištirta 315 m^2 ir atidengti 8 III-IV a. nedegintų mirusiųjų kapai. Taigi dabar jau žinomi 22 kapai 0,55 m gylio duobėse, kurių kontūrai neišsiskyrė. Nerasta čia ir karstų liekanų, nebuvo laikomasi eilių. Pasaulio šalių atžvilgiu jie orientuoti įvairiai (PR - kapai Nr. 15, 16, 17; R - Nr. 19; Š - Nr. 18, 20; ŠR - Nr. 21; ŠV - Nr. 22). Kapai Nr. 15, 19, 20, 21, 22 iš dalies suardyti. Dauguma mirusiųjų palaidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis ir įvairiai sudėtomis rankomis. Išsiskiria 1,5-2 m. amžiaus vaiko kapas, vaikas gulėjo ant dešinio šono.

Įkapių išdėstymu paminklas būdingas II-IV a. centrinės Lietuvos laidosenai. Čia darbo įrankiai ir ginklai neturi griežtai nustatytos padėties kape. Tad vyrų kapuose rastieji įmoviniai ietigaliai buvo padėti ir dešiniojo dubens srityje (kapas Nr. 17), ir galvūgalyje (kapas Nr. 20, griaučiai A). Taip pat įvairi ir įmovinių kirvių padėtis kapuose. Pastovesnė darbo įrankių (peilių, ylų, verpstuko) padėtis moterų kapuose: visi jie rasti galvos srityje.

Iš papuošalų rastos šaukštinės antkaklės, tamsiai mėlynos, geltonos, žalsvai mėlynos spalvos įvairių formų karoliai, žalvarinės juostinės apyrankės. Įdomu pastebėti, kad rastieji karoliai apvarose komponuojami su vietinių

amatininkų darbo žalvarinėmis įvijomis. Kapuose maža aprangos reikmenų: tik vyro kape Nr. 17 rasta geležinė lankinė segė, o moters kape Nr. 16 - geležinis lazdelinis smeigtukas.

Laidosena, turtingomis ir puošniomis įkapėmis išsiskiria kapas Nr. 20. 0,43 m gylyje 1,6x2,2 m žemės plote rasti 5 skirtingos lyties ir amžiaus žmonių griaučiai. Keturi mirusieji gulėjo šalia vienas kito vienoje eilėje: du vyrai (kaip nustatė VVU doc. G. Česnys - 30–40 ir 20–30 metų amžiaus), dvi moterys (25–30 ir 18–20 metų). Paskutiniajai moteriai ant kojų buvo padėtas 13 metų paauglys. Tai vienintelis penkiagubas kapas mūsų archeologijos medžiagoje, ir, suprantama, kelia didelį susidomėjimą.

Įdomūs ir šios 18–20 metų moters (griaučiai D) kapo radiniai. Ant dešiniosios rankos ji mūvėjo keturias žalvarines juostines apyrankes, ant kairiosios - dvi. Kaklą puošė žalvarinė antkaklė šaukštiniais galais. Galvos srityje rastos žalvarinės kilpinės įvijos rodo, kad ji nešiojo kepuraitę.

1979 m. buvo ištirtas likęs plotelis - 20 m^2 senkapio Š dalyje, bet daugiau kapų nerasta.

Baigus Lauksvydų senkapio tyrinėjimus, susidaro vaizdas, jog čia būta tik nedidelės bendruomenės laidojimo vietos. Surinktoji medžiaga leidžia šį paminklą skirti centrinės Lietuvos II–IV a. plokštinių kapų grupei.